

Διαιρεσίς τῆς φιλοσοφίας.

Αὕτη δὲ η φιλοσοφία διαιρεῖται: εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν, ών
η μὲν θεωρητικὴ τάπτεται πρὸς τὸ ἐπίστασθαι, η δὲ πρακτικὴ πρὸς τὸ
ἐνεργεῖν, κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἐν β' τῶν Μετὰ τὰ φυσικά. Αἱ θεωρη-
τικαὶ δὲ ἐπιστήματα διπλαῖ εἰσίν· τινὲς μὲν γάρ εἰσὶν ὑπουργικαί, ἄλλα:
δὲ ἀρχοεἰδεῖς. Αἱ ἀρχοεἰδεῖς θεωρητικαὶ ἐπιστήματα εἰσὶ τρεῖς, δηλονότε:
f. 6^ο φυσική, μαθηματικὴ καὶ θεῖα· ὑπουργικαὶ δὲ δύο, | γραμματικὴ καὶ λογική.

Περὶ τῶν θεωρητικῶν ἀρχοεἰδῶν ἐπιστημῶν.

Φυσική. — Φυσική ἔστιν ἐπιστήμη η περὶ τῶν κινητῶν ὅντων, διποτία
10 εἰσίν, δ τε ἀνθρωπῶς καὶ τὸ ζῷον καὶ τὰ δμοια, οὐχ ὑπὸ τῇ δια-
θέσει, ὃς' η ἐνεργεῖα κινοῦνται καὶ αἰσθάνονται, διότι οἵτως εἰσὶ μερικά,
καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῶν ἐπιστήμη· ἀλλ' ἔστι περὶ αὐτῶν ἐπιστήμη, θεωρου-
μένων καθ' αὑτὰ καὶ ἀπολελυμένως ὅσον πρὸς πᾶσαν ζήτησιν τοῦ κινητοῦ
αἰσθητοῦ· καὶ σύτῳ περὶ αὐτῶν ἐν τῇ φυσικῇ θεωρεῖται ἐπιστήμη ὅσον
15 πρὸς τὰ ἐνυπάρχοντα αὐτοῖς κατὰ τὴν εἰρημένην ζήτησιν.

Μαθηματική. — Μαθηματικὴ δέ ἔστιν ἐπιστήμη η περὶ τῶν ὅντων
ἐκείνων πραγματευομένη, δ κατὰ τὴν ἴδιαν φύσιν ἐξ ἀφαιρέσεως εἰσὶν
εἴτεοι ἀριθμοῖς δύνανται τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων, ὥσπερ δ ἀριθμὸς
20 καὶ τὸ μέγεθος. Καὶ καλῶς λέγω κατὰ τὴν ἴδιαν φύσιν, δι' ἐκείνας ἀπερ
δὲ τοῦ γοῦ μόνον δύνανται νοεῖσθαι, μὴ νοούμενων τινῶν ποιοτήτων
αἰσθητῶν, ὥσπερ αἱ οὐσίαι δ τε ἀνθρωπος καὶ τὸ ζῷον δύνανται νοεῖσθαι,
μὴ νοούμενων ποιοτήτων τινῶν αἰσθητῶν καὶ τὸ χρῶμα δμοῖς δύνανται:
νοεῖσθαι: ἕνεκ τοῦ νοεῖσθαι εἶναι αἰσθητόν, διότι τὸ εἶναι αἰσθητόν οὐκ
ἔστιν ἐκ τῆς ὑπάρχειας η τῆς οὐσίας τοῦ χρώματος. "Ομως ταῦτα τὰ
25 φυσικὰ ὅντα καθ' ἔχυτὰ η κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν ἀφορίζουσιν ἔχυτοις
ώρισμένην συμπλοκὴν αἰσθητῶν ποιοτήτων πρὸς τὸ σφῦτεσθαι ἐν τῇ ὅλῃ,
σύτῳ, ὥστε ἐν ἀλλῃ συμπλοκῇ μὴ δύνασθαι σφῦτεσθαι: Ἀλλὰ τὰ μαθη-
ματικὰ ὅντα καὶ κατὰ τὴν ἴδιαν φύσιν, δοθέντος μὴ εἶναι νοῦν, ἀφαιρετά
εἰσὶν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων δὲ τὸ μηδεμίαν φύσιν ἔχυτοις ἀφορί-
ζειν, ὥσπερ ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ μέγεθος οὐκ ἀφορίζουσιν ἔχυτοις τινὰς
αἰσθητὰς ὅλην, ἀλλὰ δύνανται εύρισκεσθαι ἐν διποιαδήποτε ὅλῃ καὶ
ὅπωσδέποτε διατεθειμένη: οὕτω δὲ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν φυσικῶν· ὥσπερ
τὸ ἀνθρώπινον εἶδος πρὸς τὸ σφῦτεσθαι ἐν τῇ ὅλῃ ζητεῖ ὥρισμένην συμ-
πλοκὴν αἰσθητῶν ποιοτήτων.

Θεολογική. η μετὰ τὰ φυσικά. — Η θεία δὲ ἐπιστήμη ἔστιν
η περὶ τῶν ὅντων τῶν χωριστῶν, η μᾶλλον κεχωρισμένων τῆς κινήσεως

1 η add avant διαιρεσίς B 8 Περὶ — ἐπιστημῶν om B 9 Φυσική om BC
16 Μαθηματική om BC 25 Θεολογική· — φυσικά om BC

καὶ τῆς ὑλῆς κατὰ τὸ εἶναι, ὥσπερ ὁ Θεὸς καὶ αἱ νοήσεις· εἰ γὰρ καὶ ἐν τῇ Μετὰ τὰ φυσικὰ τὸ ὄν, καθὸ δὲ, ἔστιν ὑποκείμενον, | ὅμως πάντα f. 7 τὰ ἐκεῖσες διορίζόμενα τάττοντας τελικῶς πρὸς τὴν γγῶσιν τοῦ ἰβ', ἐν φῷ διορίζεται περὶ τῶν χωριστῶν οὐσιῶν.

Ἡ αὐτὴ διαίρεσις πλατύτερον. — Ἀγνωθεν οὖν ἀρχομένοις δημόσιοις
 δτι, ὡς φησιν δοκιμασίας ἐν τῷ πλατύτερον Μετὰ τὰ φυσικά, τρία εἰσὶν
 ἀρχοειδῆ μέρη τῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης, δηλονότι ἡ φυσική, ἡ μαθη-
 ματική, καὶ ἡ θεϊκή, τουτέστιν ἡ μετὰ τὰ φυσικά. Καὶ ὁ λόγος ταύτης
 τῆς προτάσεως ἔστιν, διτοιχίας διακρίνονται κατὰ τὴν διάκρισιν
 τῶν ἀντικειμένων κύτων περὶ ὧν εἰσὶν, φὲς δηλον ἔστιν ἐν τῷ τρίτῳ Περὶ των
 φυγῆς. Ἀλλὰ τὰ μέρη μέρη τῶν θεωρητικῶν πράγματα εἰσὶν τριπλακά, δηλονότι
 τὰ φυσικά, τὰ μαθηματικά καὶ τὰ θεϊκά. Ἐσονται δρα τρεῖς ἐπιστήμης:
 θεωρητικής ἀρχοειδεῖς, δηλονότι ἡ φυσική, ἡ μαθηματική καὶ ἡ θεϊκή. Ἡ
 ἐλάττων διείκυνται σύνταξις, διτοιχίας, διπλακά, διτοιχίας τινὰ μὲν τῶν πραγμάτων εἰσὶν αἰσθητὰ καὶ
 κινητὰ καὶ μεταξύλητα ἡ ἔχοντα τάξιν τινὰ πρὸς τὴν κίνησιν, καὶ περὶ των
 τούτων ἔστιν ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, ἡ θεωρητικὴ τὸν αἰγαλόν διακρίνειν,
 καὶ τὸ αἰσθητόν, καθὼς αἰσθητὸν ακούστως, ὥσπερ τὸ θερμόν καὶ φυχρόν,
 καὶ μῆρόν καὶ ἔγχρόν, συνάρτως δὲ καὶ περὶ τῶν ὁμοίων. Ἐχοντα δὲ
 τάξιν ἡ ἀπόδοσις εἰρηται, διότι ἔστι τις οὐσία, τις κατὰ τὴν ἴδιαν
 ὑπαρξίαν ἔχοντα τέτακτα πρὸς τὸ σώζεσθαι ἐν τῷ εἶναι κατὰ διαφορισμένην
 συμπλοκὴν τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων σύνταξις, ὥστε ἐτέρᾳ διαθέσει μὴ συγ-
 τηρεῖσθαι τὸ εἶδος, ωσπερ ὁ ἀνθρώπος καὶ πάντα τὰ εἴδη τῶν αἰσθητῶν
 οὐσιῶν. Ἀλλοι δὲ ἔστι τὰ μαθηματικά, καὶ τοῦτο ἔστι συνηγμένον ἐν
 τῷ εἶναι μετὰ τῆς αἰσθητῆς ὑλῆς· κατὰ τὴν ἴδιαν μέντοι γε φύσιν οὐκ
 ἀφορίζει ἔαυτῷ συμπλοκήν τινα αἰσθητῶν ποιοτήτων, ὥστε συντηρεῖσθαι
 ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, σίσιν δοκιμασίας καὶ τὸ μέγεθος· καὶ περὶ τούτων τῶν
 σιντων αἱ μαθηματικὲς εἰσὶν ἐπιστήμης, αἱ τινές εἰσι τέσσαρες, δηλονότι
 ἀριθμητική καὶ γεωμετρία, αἱ εἰσι καθαρῶς μαθηματικαί, καὶ μουσική
 καὶ ἀστρολογία, αἱ εἰσι πᾶς μαθηματικαί καὶ πᾶς φυσικαί· καὶ διότι ταῦτα
 τὰ μαθηματικὰ σιντων εἰσὶν κατὰ τὸ εἶναι | συνηγμένα μετὰ τῶν αἰσθητῶν, f. 7
 κατὰ τὴν ἴδιαν μέντοι γε φύσιν οὐκ ἀφορίζουσιν ἔαυτοῖς ποιοτητά τινα
 αἰσθητήν, ὡς εἰρηται, διὰ τοῦτο ακούστως εἰσὶν ἀφαιρετὰ κατὰ τὸν νοῦν
 ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, διότι ἡ κατὰ τὸν νοῦν ἀφαιρεσίς οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ
 τὸ γνεῖν τι πρότερον ἐν τῷ εἶναι συνηγμένον μετὰ θατέρου, μὴ νοοῦντα
 τὸ ὕστερον. Τὰ δὲ μαθηματικά εἰσι συνηγμένα μετὰ τῶν αἰσθητῶν, αἱ
 εἰσὶν αὐτῶν πρότερα κατὰ τὴν φύσιν διὰ τὸ μὴ ἀφορίζειν ἔαυτοῖς
 ποιοτητας αἰσθητάς. Εἰσὶν ἀρχαὶ φαινετὰ κατὰ τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν
 αἰσθητῶν.

δ 'Ἡ αὐτὴ — πλατύτερον om BC 25 ἐαντῆ A 33 τις αὐτὸς add B

Ποσαγῶς τὸ ἐξ ἀφαίρεσεως. — Ἀλλὰ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος δεῖ σημειώθηκε: τί ἔστιν ἡ ἀφαίρεσις. Μία μὲν γάρ ἔστιν ἡ τοῦ αὐθόλου ἀπὸ τοῦ μερικοῦ, καὶ αὕτη ἔστι κοινὴ πάσῃ οὐσίᾳ. Ἐτέρα ἀφαίρεσις ἔστιν ἡ τινὸς ὑποκειμένου ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων, ὑποκειμένου μέντοι γε ἡ ἀφορίζοντος ἔχυτῷ τινὶ συμβεβηκότῳ, καὶ ἡ τοιαύτη ἀφαίρεσις δύναται εἶναι: ἐν ταῖς αἰσθηταῖς οὖσαις, διότι ὁ ἀνθρωπος, ἢ ὁ ἵππος, πρότερα ὅντα κατὰ τὴν φύσιν τῶν αἰσθητῶν ποιούμενος, δύνανται νοεῖσθαι, μή νοούμενον τῶν αἰσθητῶν ποιούμενῶν.

Ἄλλη, ἀφαίρεσις ἔστιν ἡ τινὸς προτέρου ἀπὸ τῶν ὑστέρων, ὅπερ κατὰ τὸ εἶναι συγχέεντος ἔστι συμβεβηκόσιν, οὐ μέντοι γε ἀφορίζει ἔχυτῷ ἐν τῷ εἴναι τῷ μετερον ἐκεῖνο, καὶ αὕτη ἔστιν ἡ μαθηματικὴ ἀφαίρεσις· γάρ γράμματί, καὶ δ ἀριθμὸς καὶ τὰ ἄλλα μαθηματικὰ ἐν τῷ εἴναι συγχέεντος εἰσὶ ταῖς αἰσθηταῖς ποιότησιν καὶ κατὰ τὴν φύσιν πρότερα εἰσιν αὐτῶν, καὶ οὐδὲ ταύτας ἀφορίζουσιν.

Ἐπερσκόν ἔστι τὸ θείον, δ κατὰ τὸ εἶναι κεχώρισται τῶν αἰσθητῶν, καὶ περὶ τούτου τοῦ θείου ὅντος, ὥσπερ εἰσὶν αἱ χωρισταὶ οὖσαι, θεωρεῖ ἡ μετὰ τὰ φυσικὰ, γῆγουν ἡ θεία ἐπιστήμη. Καὶ ἐάν εἴποις, δτι ἐκεῖ πολλὰ διαρίζεται περὶ τῶν ἄλλων ὅντων, ἕγιτέον ἔστιν, δτι ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη θεωρεῖ περὶ τοῦ ὅντος οὐδὲν, καὶ ἀκολούθως ἔχει ἀρχοειδῶς θεωρεῖν καὶ προγρουμένως περὶ τῶν πρώτων ὅντων, ὅπερ εἰσὶν αἱ χωρισταὶ οὖσαι· καὶ διὰ τοῦτο παρωνόμασται θεία ἡ θεολογική, διότι περὶ τοῦ θείου εἶναι θεωρεῖ, | τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἡ σκοπεῖ, τελειώτερος θεωρεῖ διὰ τὰς χωριστὰς οὖσας.

Οὗτοι τοῖνυν δῆλοι ἔστιν, δτι τρεῖς εἰσὶν ἐπιστήμαις θεωρητικαὶ τοῦ ἀρχοειδεῖς. Καὶ λέγονται ἐπιστήμαις θεωρητικαί, διότι εἰσὶ περὶ τῶν ὅντων τῶν ὑψ' γῆμῶν θεωρουμένων, καὶ δτι εἰσὶ διὰ τὸ ἐπίστασθαι μόνον, καὶ οὐγῇ διὰ τινα ἐνέργειαν.

Περὶ τῶν πρακτικῶν καὶ ποιητικῶν.

Ἄλλοι αἱ πρακτικαὶ λέγονται πρὸς τὴν τοῦ τέλους ἐνέργειαν· τοῖς οὖσαι θεωρητικαῖς γάρ ἔστιν ἡ ἀλίθεα, τοῖς δὲ πρακτικαῖς, τὸ ἔργον, ὡς φησίν ὁ Φιλόσοφος ἐν β' τῶν Μετὰ τὰ φυσικά.

Τῶν δὲ πρακτικῶν ἐπιστημῶν αἱ μὲν εἰσὶ πρακτικαί, αἱ δὲ ποιητικαί· καὶ διαφέρουσιν, δτι ποιητικαὶ μὲν εἰσὶν ὡν αἱ ἐνέργειαι· διαφαίνουσιν εἰς ὄλην ἐξωτερικήν, καὶ οὐ μένουσιν ἐν τῷ ποιοῦντι, ὡς αἱ μηχανικαὶ ἐπιστημαι, οἷον οἰκοδομική καὶ δσαι τοιαύταις· πρακτικαὶ δὲ εἰσὶν αἱ ἀλίθεα, ὡν αἱ ἐνέργειαι οὐ μεταβαίνουσιν εἰς ἐξωτερικήν ὄλην,

1 Ποσαγῶς ἡ ἀφαίρεσις B, om C
26 ἡφ' ἡμῖν BC

7 δύναται BC

17 εἴπερ BC

28 titre omis BC

ἀλλὰ μένουσιν ἐν τῷ ποιοῦντι· καὶ ταύτην τὴν διάκρισιν τίθησιν ὁ Φιλό-
σοφος ἐν σ' τῶν Μετὰ τὰ φυσικά.

Περὶ τῶν θεωρητικῶν ὑπουργικῶν, ἡγουν γραμματικῆς
καὶ λογικῆς.

Ἄλλαι δὲ εἰσὶν ἐπιστήμαις θεωρητικαῖς ὑπηρετικαῖς τῶν ἀρχοεἰδῶν, 5
καὶ εἰσὶν αὖταις δύο, γραμματικὴ διηλογίας καὶ λογική. Ὅτι δὲ εἰσὶν
ὑπηρετικαῖς τῶν ἄλλων ἀρχοεἰδῶν ἐπιστήμων, δυνατὸν δείκνυσθαι οὕτως.
Καὶ πρῶτον περὶ τῆς λογικῆς.

Ἐπειδὴ πᾶσα ἐπιστήμη ἔχει τρόπου τινὰ τοῦ ἐπιστασθαι, οὐαὶ μὴ ἐν
πάσῃ ἐπιστήμῃ συνεγών τὸ αὐτὸν ἀναγνήσαι, ἔσει εἶναι τινὰ ἐπιστήμην, 10
ἥτις διδάσκει· ὅτι γένες τὰς ἴδιότητας καὶ τὰ πάθη τοῦ ἐπιστημονικοῦ
τρόπου ἐν ἀνάστη ἐπιστήμῃ (α), ὡστε ἀποδεικνύει περὶ αὐτῆς τὰ ἴδια
πάθη, διὸ τῶν αἰνείων ἀρχῶν· καὶ αὗτη, ἐστὶν ἡ λογική, ὑπηρετικὴ οὕτα
τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν τῶν ἀρχοεἰδῶν θεωρητικῶν, καὶ ἐποιέντας πατῶν
τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν.

Ἐπειδὴ αὐτὸν δείκνυται· καὶ περὶ τῆς γραμματικῆς, διὸ ἐστιν ὑπουρ-
γικὴ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν τῶν τε θεωρητικῶν καὶ τῶν ἄλλων, διότι
διπερ εὑρίσκει· τις ἐν τῆς ἐπιστήμης διλόγον ἐστίν, παλὸν δέ ἐστιν διπερ
ἀπ' ἀλλού διδασκαλίᾳ καὶ μαθήσει παρέβεται, ὡς ἐν τῷ διευτέρῳ τῆς
Μετὰ τὰ φυσικὰ λέγεται (β). Τὸ δὲ δργανον τῆς διαλεκτικῆς ἐστίν f. 8^α
ὁ σημαντικὸς λόγος, ὡς ἐν τῷ Περὶ αἰσθήσεως βιβλίῳ λέγεται. Διὸ
τοῦτο ἀναγκαῖα γέγονεν ἡ ἐπιστήμη ἥτις τὰς ἴδιότητας τοῦ σημαντικοῦ
λόγου διδάσκειν ἔμελλεν· αὕτη δέ ἐστιν ἡ γραμματική. Διὸ τοῦτο ἡ
γραμματικὴ ἀναγκαῖα ἐστὶ διὰ τὴν διάσταξιν καὶ τὴν διαστολὴν ἐν ταῖς
ἄλλαις πάσαις ἐπιστήμαις, ἐπεὶ πᾶσα ἐπιστήμη ἐπιγινώσκεται διαστίξει, 25
ἡ διακρίσει, τὸ δὲ σημαντικὸς λόγος ἐστὶν δργανον· περὶ οὗ θεωρεῖ ἡ
γραμματική, ἐπεὶ διλόγον ἐστὶν διπερ ἐκατος ἀτέλειαν εὑρίσκει, ἀλλὰ
πάντα σχεδὸν ἔχομεν διὰ μαθήσεως.

(α) Σημείωσαι, ὅτι ἡ μὲν λογικὴ ὑπηρετεῖ ταῖς ἀλλαις ἐπιστήμαις ὅσον πρὸς
τὸ ἐπιστασθαι, ἡ δὲ γραμματική, ὅσον πρὸς τὴν διδασκαλίαν.

30

(β) Σημείωσαι, ὅτι ἡ γραμματικὴ διδάσκει ἡμᾶς τὸ δργανον τοῦ διδάσκειν·
ὅ δη διδάσκειν ἀναγκαιότατον ἐστὶ πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἐπειδὴ
τὸ δργανον τῆς διδασκαλίας ἐστὶν ὁ εὐσύνετος λόγος, ὡς ἐν τῷ Περὶ αἰσθή-
σεως καὶ αἰσθήτοῦ λέγεται, διὰ τοῦτο ἡ γραμματικὴ περὶ τούτου τοῦ λόγου
οὐσα τοῦ σημαντικοῦ, γέγονεν ἡμῖν ἀναγκαῖα.

Leçon II.

Division de la logique.

*J E Y T E P A A N A P N Ω S I S.**Ἡ διαίρεσις τῆς λογικῆς.*

Πάσας οὖν τὰς ἀλλας αὐτέντες, περὶ τῆς λογικῆς γῦν μόνον σκοπῶμεν· καὶ διὰ τοῦτο δεῖ διαιρεῖν αὐτὴν κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ ἀρχοειδοῦς ὑποκειμένου αὐτῆς. Τὸ δὲ ὑποκείμενον ἐν τῇ λογικῇ ἔστιν δὲ ἐπιστημονικὸς τρόπος, καθότι ἐστιν δργανον φύτις ἐπισταται δπερ ἐπισταται, ὥσπερ ἔστιν δὲ ὁ ὄργανος. Ητοῦ διαίρεσις, ητοῦ ἀπόδειξις. Καὶ λέγω καθότι ἔστιν δργανον, διότε δὲ ἐπιστημονικὸς τρόπος κατὰ ἄλλον τρόπον ἔστιν ἔξις πορίσματος, ἐκ τούτων τῶν ὄργανων, ὅποια ἔστιν η λογική, καθότι ην σηματίαν φησίν διλέσσοφος ἐν τῷ β' τῶν Μετὰ τὰ φυσικά, διτούντος τοῦτον ἐπιστήμην καὶ τὸν τοῦ ἐπιστασθαι τρόπον. Καὶ ἐπειδή, πάντες τρόπος τοῦ ἐπιστασθαι τάττεται πρὸς τὸν συλλογισμόν, διὰ τοῦτο λέγεται, διτούντος τοῦ ἐπιστασθαι, πρὸς δινοὶ ἀλλοι πάντες ἐπιστημονικοὶ τρόποι τάττονται. Λιγὸν τοῦτο κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τρόπου, διτούντος ἔστιν ὑποκείμενον ἐν δὲ τῇ λογικῇ, δποῖος ἔστιν δὲ συλλογισμός. δὲτο, η λογική διαιρεῖται.

Ο δὲ συλλογισμὸς δύναται θεωρεῖσθαι διγῶς· η ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀπολελυμένῳ, καὶ οὕτως η περὶ αὐτοῦ ἐπιστήμη ἔστι τοῦ βεβλίου τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν, η καθότι ἔχει τὸ εἶναι ἐν τοῖς ιδίοις μέρεσι, f. 9 τοῦ ὑποκειμένου δηλοντές καὶ τοῦ δὲ· καὶ τοῦτο ἔστι διγῶς, | διότε τὰ μέρη, τοῦ συλλογισμοῦ καὶ νοοῦνται κατὰ τὸ ὑποκείμενον τοῦ συλλογισμοῦ εἰσιν ἐν τῷ πρὸς τὴν εἰδικήν καὶ ώρασμένην δηλητὴν συνέλαχυσμῷ. Αὗτη δὲ η εἰδική, δὲπλατική, η ἀναγκαία, η ἐνδοξός· καὶ διὰ τοῦτο εἰσὶ δύο μέρη, τοῦ ὑποκειμένου. Άν μὲν γὰρ δὲ συλλογισμὸς συνέλαχηται πρὸς τὴν ἀναγκαίαν δηλητήν, οὗτος ἔστιν δὲ συλλογισμὸς περὶ οὐ πραγματεύεται ώς περὶ ὑποκειμένου, λαμβανόντων γῆμῶν τὸ ὑποκείμενον ἀντὶ τοῦ ἀντικειμένου, ἐν τῷ βεβλίῳ τῶν Προτέρων· οὐ δὲ συνέλαχηται πρὸς τὴν ἐνδοξόν δηλητήν, οὗτος ἔστιν δὲ αλεκτικὸς συλλογισμὸς περὶ οὐ διορίζεται ἐν τῷ βεβλίῳ τῶν Προτέρων. Περὶ δὲ τοῦ σοφιστικοῦ συλλογισμοῦ διορίζεται ἐν τῷ βεβλίῳ τῶν Ελέγχων, οὐ καθότι ἔστι συλλογισμὸς η μέρος συλλογισμοῦ, ἀλλὰ διέται ἔχει διμοιότητά τινα η φαντασίαν τοῦ συλλογισμοῦ, οὐ δὲ τρόπον περὶ τοῦ νεκροῦ ἀνθρώπου διορίζεται δυνάμεθα, οὐ διότι ἔστιν

3 Ἀνάγνωσις δευτέρα C, om B
avant τοῦ add BC, biffé dans A

4 Περὶ τῆς λογικῆς B, om C
20 Περὶ συλλογισμοῦ en marge B

ἀνθρωπος, ἀλλὰ δέδι: ἔχει φαντασίαν καὶ ὁμοιότητα ζῶντος ἀνθρώπου. Ἄν δὲ θεωρήται ὁ συλλογισμὸς ὃς ἔχει τὸ εἶναι ἐν τοῖς δλικοῖς μέρεσιν, τοῦτο ἐστι: δέχως· ἢ γάρ ἔχει τὸ εἶναι ἐν τοῖς προσεχέσι: μέρεσιν, ἢ ἐν τοῖς πόρρω. Εἰ ἐν τοῖς πόρρω μέρεσιν, σύνταξις ἐστι: τὸ βιβλίον τῶν Κατηγορῶν· εἰ ἐν τοῖς προσεχέσιν, ἐστι: τὸ βιβλίον τοῦ Περὶ ἑρμη-⁹ γείας, ἐνῷ διορίζεται: περὶ φυσικῶν καὶ προτάσεως καὶ τῶν ἄλλων, ἀπερὶ εἰσι: μέρη προσεγγῆ τοῦ συλλογισμοῦ, δέδι: ἐκ δύο προτάσεων τεταγμένων ἐν τρόπῳ καὶ σύμματη γίνεται ὁ συλλογισμός. Τὰ δὲ λοιπὰ βιβλία εἰσὶν διπουργικά τῶν προσετρέψεων βιβλίων, οἷον τὸ τοῦ Πορφύρου καὶ τῶν ἐξ ἀρχῶν· ταῦτα γάρ ταῦτα εἰσὶ τὸ βιβλίον τῶν Κατηγορῶν, εἰ καὶ τὸ διαφόρως, δέδι: ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Κατηγορῶν διαλαμβάνεται: περὶ τῶν ἀσυμπλέκτων στοιχῶν, καὶ σύνταξις μηδὲ, περὶ γενικωτάτου καὶ εἰδικωτάτου, τοσοῦ γέγονος καὶ εἰδούς, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅμοιων· καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν τελεωτέραν διδασκαλίαν ἢ γνῶσιν τοῦ βιβλίου τῶν Κατηγορῶν ἐποίετο διηγήσατο | πρὸς τὸ βιβλίον τῶν Κατηγορῶν· δέ δὲ βιβλίον τῶν ἐξ ἀρχῶν τάττεται: | πρὸς τὸ βιβλίον τῶν Κατηγορῶν· δέ τὸ τὸν Φιλόσοφον ἐν ταῖς Κατηγορίαις στενῶς καὶ διὰ βραχέων διερίσασθαι: περὶ τῶν ἑταῖρων αὐτογορῶν· καὶ διὰ τοῦτο Γιλμπέρτος Πορφύρετάνος, ὃς δὲ Ἀλβέρτος φησί, συγέθηκε τὸ βιβλίον τῶν ἐξ ἀρχῶν, ἐνῷ περὶ τῶν ἐξ αὐτογορῶν ἐκείνων διαλαμβάνει πρὸς πληρεστέραν διδασκαλίαν τοῦ βιβλίου τῶν Κατηγορῶν· ἐνῷ δὲ τὴν βιβλίῳ τὸ ἐξωθεντικόν εἶδος ἐστὶν ὑποκείμενον.

Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Τοπικοῖς περὶ τόπου εἴτουν περὶ συλλογισμοῦ διαλεκτικοῦ διορίζεται: δισον πρὸς τὴν χρῆσιν αὗτοῦ καὶ τὴν μεταχείρισιν, καὶ οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν (οὐ γάρ διορίζεται τί ἐστιν ὁ τόπος ὁ ὁριστικῶς, οὐδὲ πέρσοι εἰσὶν, ἀλλὰ φῆσι πῶς ἐν τῷ τόπῳ τῷ διακεκριμένῳ δύναται· διὰ τοῦτο διερίσεται: καὶ ἀποδείκνυσθαι τὸ ἐπιχείρημα), διὰ τοῦτο ὁ Βοήτιος περὶ τοῦ τόπου διορίζεται κατὰ τὴν οὐσίαν αὗτοῦ, δεικνὺς τί ἐστιν ὁ τόπος, καὶ οὐ μεταχειρίζομενος αὗτὸν πρὸς τὸ διορίσασθαι τὸ πρόβλημα· καὶ τοῦτο πεποίηκε πρὸς ἐγτελεστέραν διδασκαλίαν τοῦ βιβλίου τῶν Τοπικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἔστιν ἀληθής καὶ ἀρίστη διάκρισις, ἐν ᾧ λέγεται, διὰ ὃ μὲν Ἀριστοτέλης διορίζεται περὶ τῶν τόπων δισον πρὸς τὴν χρῆσιν καὶ τὴν μεταχειρίσιν, ὃ δὲ Βοήτιος, δισον πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ὕπαρξιν αὗτῶν.

Ἐτι: διὸ Φιλόσοφος ἐν β' τῶν Υστέρων διδάσκει: Λητεῖν τὸ τί ἐστιν τὸν ἄγονον τὸν ὁρισμόν, διὸ ἔστιν μέσον ἐν τῇ ἀποδείξει τῇ διδῷ τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῇ διαχέσεως. Καὶ ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἐπιστήμην παρέδωκεν

ῆμῖν περὶ διαιρέσεως, ὁ Βοήτιος τὸ τῶν Διαιρέσεων βιβλίον συγένθηκεν πρὸς ἐντελεστέραν εἰδῆσιν τοῦ δευτέρου τῶν Ὑστέρων ἀναλυτικῶν. Καὶ οὕτω ταῦτα τὰ τέσσαρα βιβλία, δηλογότι τὸ βιβλίον τοῦ Πορφύρου, τῶν ἐξ ἀρχῶν, τῶν Τοπικῶν τοῦ Βοήτου, καὶ τὸ τῶν Διαιρέσεων τοῦ αὐτοῦ, εἰσὶ περὶ τοῦ εὖ εἶγαι τῆς λογικῆς, διότι τὴν τελεωτέραν ἦμῖν διεσκαλίχη παρέχονται τῶν δευτέρων ἐπινοιῶν, αἱ εἰσὶν ὅντα τοῦ λόγου, περὶ ὧν ἔστιν ἡ λογική, διότι, ὡς φησιν Ἀβινσένας, ἡ λογικὴ ἐστὶ περὶ τῶν δευτέρων ἐπινοιῶν τῶν ἐπικειμένων ταῖς πρώταις.

f. 10 | Περὶ ἐπινοιῶν πρώτων καὶ δευτέρων.

10 Οὓς πρὸς φιλοσοφίαν εἰδέναι: δεῖ, δτ: αἱ δεύτεραι ἐπίνοιαι εἰσὶ γνῶσεις τιγὲς εἴτουν λόγοι: αὐτοῦ τοῦ πράγματος λαμβανόμενοι ἐκ τινῶν τρόπων τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ κοινοτέρων, καὶ πρεύποτιθέασι: τὴν πρώτην γνῶσιν τοῦ πράγματος, φασερ ἡ σχετικὴ γνῶσις προϋποτίθησι: τὴν ἀπολελυμένην.
 Πρώτη δὲ ἐπίνοια καλεῖται: ἡ πρώτη τοῦ πράγματος γνῶσις εἴτουν ὁ 15 πρώτος λόγος ἡ τρόπος τοῦ νοεῖν τὸ πρᾶγμα, εἰλημμένος ἀπὸ τοῦ ἰδίου τρόπου τῆς ὑπάρξεως· λόγου χάριν, φασερ δύναμις νοεῖν τὸν ἀνθρωπον, πρώτον καθό ἐστι λογιζόμενος ἡ νοῶν, καὶ αὕτη ἡ γνῶσις καλεῖται πρώτη ἐπίνοια εἴτουν πρώτος λόγος τοῦ νοεῖν τὸν ἀνθρωπον, εἰλημμένος ἀπὸ τοῦ ἰδίου τρόπου τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, διὸ ἐστι τὸ λογίζεσθαι· καὶ τὸ 20 πρᾶγμα τὸ οὗτον ἐγγυωσιμένον καλεῖται πρώτη ἐπίνοια ἐν τῷ συγκεκριμένῳ· περιτέρω δέ, ἐπειδὴν γνῶμεν οὕτω πρώτον τὸν ἀνθρωπον, καθό ἐστι λογιστικὸς ἡ νοῶν, δυνάμεις μετὰ ταῦτα νοεῖν αὐτόν, καθὸ δύναται ἐν πλείστῃ εὑρίσκεσθαι: διαφέρουσιν ἀριθμῷ, κατηγορεῖσθαι: δυνάμενος κατ' αὐτῶν· καὶ οὕτω γινωσκόμενος ὁ ἀνθρωπος καλεῖται δευτέρα ἐπίνοια 25 ἐξ ἀφαρέστεως, φασερ ἐστὶν ἡ εἰδότης, ἡ καθολικότης, αἵτινες εἰσὶ λόγοι τοῦ νοεῖν τὸ πρᾶγμα ἀπολελυμένως, ὡς ἐστὶν ἐν πλείστῃ διαφέρουσιν ἀριθμῷ, ἡ εἰδεις· ὡςαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Καὶ οὕτως κι τοιαῦται ἐπίνοιαι λαμβάνονται ἀπὸ τῶν κοινοτέρων τρόπων τῆς τοῦ πράγματος ὑπάρξεως φασερ ἀπὸ τοῦ τρόπου τοῦ εἶναι: ἐν πλείστῃ διαφέρουσιν ἀριθμῷ 30 δισὶ πρὸς τὸ εἶδος, ἡ διαφέρουσιν εἰδεις δισὶ πρὸς τὸ γένος· ὡςαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Καὶ τὸ πρᾶγμα τὸ οὗτον νοούμενον ἐστι δευτέρα ἐπίνοια συγκεκριμένως· καὶ οὕτω δῆλον, διὸ οἱ τρόποι οὗτοι τῆς ὑπάρξεως γνῶσεις εἰσὶν τῇγενιν ἐπίνοιαι διαφέρουσαι ἀλλήλων, ὡς εἰρηται·

Τούτων θεωρηθέντων, ἵθιμεν τὴν λογικὴν κατὰ τὴν διαιρεσιν τῶν 35 δευτέρων ἐπινοιῶν τῶν ἐν τῷ συγκεκριμένῳ, περὶ ὧν ἔστιν ἡ λογική. Αἱ δὲ δεύτεραι ἐπίνοιαι διαιρεῖσθαι: ὅφειλονται κατὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ

2 δευτέρου: βιβλίον B 3 τοῦ δευτέρου αντὶ add B 9 titre om BC
 14 Περὶ πρώτης ἐπινοίας add en marge B 21 Περὶ δευτέρας ἐπινοίας add en marge B

νοῦ, ἐπειδὴ εἰς· τὸν δὲ τὸν γνωμένα τοῦ νοῦ. | Οὐ δὲ νοῦς ἔχει τριπλῆν f. 10v
ἐνέργειαν εἴτουν γνῶμαν· μία ἐστὶν ἡ τῶν ἀπλῶν ἀντιληψία· δευτέρα
ἐστὶν ἡ τῶν ἀντιληφθέντων ἀπλῶν σύνθετος διαίρεσις· τρίτη ἐστὶν ἡ
ἐπιφορά ἡ ἡ διέξοδος ἀφ' ἐνὸς εἰς ἄλλο φύσεων ἀπὸ αἰτίας εἰς ἀποτέλεσμα,
ἢ ἀπὸ προηγουμένου εἰς ἐπόμενον. Αἱ δὲ δεύτεραι επίνοιαι, περὶ ὧν ἐστιν 5
ἡ λογική, ἀποδίδονται τῷ πράγματι κατὰ τὰς ἐνέργειας τοῦ νοῦ.
Ἡ τοίνυν ἀποδίδονται τῷ πράγματι ἀπλῶν καταληφθέντι καὶ γνωσθέντι διὰ
τῆς πρώτης ἐνέργειας τοῦ νοῦ ὡς ἀντικειμένῳ, ἡ τῷ πράγματι γνωσθέντι
παρὰ τοῦ νοῦ διὰ τῆς δευτέρας ἐνέργειας, τις ἐστὶ τὸ τὰς ἀπλῶν κατα-
ληφθέντα συγτιθέντας καὶ διαίρεται, ἡ τῷ πράγματι γνωσθέντι κατὰ τὴν 10
τρίτην τοῦ νοῦ ἐνέργειαν, τις ἐστὶ τὸ διέξοδον, καὶ τὰ λοιπά.

Εἰ μὲν οὖν τοις δεύτεραι επίνοιαι ἀποδίδοντο τῷ πράγματι τῷ γνωσ-
θέντι διὰ τῆς πρώτης ἐνέργειας τοῦ νοῦ, ἐστὶ τὸ βιβλίον τῶν Κατηγοριῶν,
ὅπερ ἐστὶ περὶ τῶν ἀπλῶν ὅρων ἀπλῶν καταληφθέντων. ἐστὶ γάρ περὶ
τοῦ κατηγορικοῦ ἀσυμπλέκτου. Περὶ τῶν αὐτῶν δέ ἐστι καὶ τὸ βιβλίον 15
τοῦ Προφυλάκτου καὶ τὸ βιβλίον τῶν ἐξ ἀρχῶν, ὅπερ ὑπηρετοῦνται τῷ βιβλίῳ
τῶν Κατηγοριῶν, διαφόρως μέντοι γε, ὡς εἰρηται πρότερον.

Εἰ δὲ αἱ δεύτεραι επίνοιαι ἀποδίδοντο τῷ πράγματι τῷ γνωσθέντι
διὰ τῆς δευτέρας ἐνέργειας τοῦ νοῦ, περὶ τούτων διαλαμβάνεται ἐν τῷ
Περὶ ἐρμηνείας βιβλίῳ, ἐν φύσιορίζεται περὶ τε ἀποφάνσεως καὶ 20
προτάσσεως καὶ ἀντιθέσεως καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων, ὅπερ εἰσὶν ἐπίνοιαι
δεύτεραι ἀποδιδόμεναι τοῖς πράγμασι, καθός εἰσιν ἐνηργημένα διὰ τῆς
δευτέρας ἐνέργειας τοῦ νοῦ. ἡ πρότασις γάρ ἐστιν ἐνέργεια τοῦ νοῦ ἡ
ἐπίνοια ἀποδιδομένη τινὶ ἀντικειμένῳ συμπεπλεγμένῳ καὶ
κατηγορουμένου· ὥσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 25

Ἄν δὲ αἱ δεύτεραι επίνοιαι ἀποδιθεῖεν πράγματι ἐγνωσμένῳ διὰ τῆς
τρίτης ἐνέργειας τοῦ νοῦ, τις ἐστὶ διέξοδος τοῦ νοῦ ἀφ' ἐνὸς συμπεπλεγ-
μένου εἰς ἄλλο, οὗτοι περὶ τούτων διορίζεταις ἐν τοῖς λοιποῖς τῆς λογικῆς
μέρεσιν, ἐν οἷς περὶ τοῦ συλλογισμοῦ διαλαμβάνεται, οἷς ἐστὶ δευτέρα
ἐπίνοια | ἀποδιδομένη τοῖς πράγμασι κατὰ τὴν τοῦ νοῦ τρίτην ἐνέργειαν. f. 11
Ἐν γάρ τῷ συλλογισμῷ γίνεται διέξοδος ἀφ' ἐνὸς συγθέτου εἰς ἔτερον,
ώσπερ ἐκ τῶν προτάσσεων εἰς τὸ συμπέρασμα· καὶ περὶ τούτου τοῦ συγθέτου
διαλαμβάνεται ἐν τοῖς λοιποῖς τῆς λογικῆς μέρεσιν, ὡς εἰρηται, διαφόρως
μέντοι, διέτας περὶ τοῦ συλλογισμοῦ καθ' αὐτὸν διορίζεταις ἐν τῷ βιβλίῳ
τῶν Προτέρων· περὶ δὲ τοῦ συλλογισμοῦ καθὸ συγέλκεται πρὸς τὴν 35
ἔνδοξον ὅλην, διορίζεται ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Τοπικῶν· περὶ δὲ τοῦ
σοφιστικοῦ, ἐν τῷ τῶν Ἐλέγχων· περὶ δὲ τοῦ ἀποδεικτικοῦ συλλογισμοῦ,
εἴτουν τοῦ συνελκομένου πρὸς τὴν ἀναγκαίαν ὅλην, διορίζεται ἐν τῷ
βιβλίῳ τῶν Γραμμάτων· αἱ δὲ Διαρέσεις τοῦ Βοηθοῦ εἰσὶ διὰ τὸ

δεύτερον τῶν Ὑστέρων, καὶ τὰ Τοπικὰ τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸ βιβλίον τῶν Ἀριστοτέλους Τοπικῶν.

Ἄλλ' οὐ μή τις νομίσῃ, ὅτι ὁ συλλογισμός, ὃς ἔστιν ὑποκείμενον ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων, ἔστιν ὑποκείμενον ἐν ὅλῃ τῇ λογικῇ, εἰδέναι δεῖ, ὅτι ὁ συλλογισμός διχῶς δύναται θεωρεῖσθαι· ἢ ὅσον πρὸς πάντα τρόπον τῆς ιδίας ὑπάρξεως σὺν ἔχει ἐν ἔχυτᾳ καὶ ἀπολελυμένως καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς μέρεσι, τοῖς τε τοῦ ὑποκείμενου καὶ τοῖς δληκοῖς, τοῖς προσεχέσι καὶ τοῖς πόρρω καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς ἔχουσιν ἀπόδοσιν ἢ ἀναφορὴν πρὸς τὸν συλλογισμόν, καὶ οὕτως ὁ συλλογισμός ἔστιν ὑποκείμενον ἐν ὅλῃ τῇ λογικῇ· ἢ δύναται θεωρεῖσθαι ὅσον πρὸς ἓνα τρόπον τῆς ὑπάρξεως μόνον, δηλονότερον πρὸς τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ εἶναι, διότιν καθ' αὐτὸν καὶ ἀπολελυμένως μόνον, δηλονότερον πρὸς τὴν ὄλην καὶ τὸ εἶδος τὸ διφελόμενον αὐτῷ κατὰ τε τρόπον καὶ σχῆμα, καὶ οὐχ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει· ἢ ἐν ἀλλῷ, καὶ οὕτως ὁ συλλογισμός μέρος ἔστι τοῦ συλλογισμοῦ τῷ πρώτῳ τρόπῳ θεωρουμένου, καὶ ἔστιν ὑποκείμενον οὕτως ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων· καὶ οὕτω διαφέρως ἔστι τὸ ὑποκείμενον ἐν ὅλῃ τῇ λογικῇ καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων.

Οὐαύτως δὲ οὐδὲ παρέλκει τὸ βιβλίον τῶν Φωνῶν καὶ τὸ περὶ τῶν Κατηγοριῶν καὶ τῶν Ἐξ ἀρχῶν, ως ἂν δόξειε, διὰ τὸ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων διορθίζεσθαι περὶ τῶν ἀσυμπλέκτων ὕρων, | καθότι εἰσὶ μέρη τοῦ συλλογισμοῦ, διότι τῷ μὲν βιβλίῳ τῶν Προτέρων ἀνίκει ἢ περὶ τῶν μερῶν τοῦ συλλογισμοῦ θεωρία, καθότι εἰσὶ μέρη εἰσερχόμενα εἰς τὸν συλλογισμόν, τοῖς δὲ ἄλλοις βιβλίοις, κατ' ἄλλον τρόπον, δηλονότεροι τῷ μὲν βιβλίῳ τοῦ Πορφυρίου, δοσον πρὸς τὸν τρόπον τοῦ λέγεσθαι κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων εἶδει ἢ ἀριθμῷ, ταῖς δὲ Κατηγορίαις, δοσον πρὸς τὸν λόγον τοῦ ὑποκείσθαι καὶ κατηγορεῖσθαι καὶ κατὰ ἄλλων λέγεσθαι· ώαύτως καὶ τῷ βιβλίῳ τῶν Ἐξ ἀρχῶν.

Ἐτέρα διαίρεσις τῶν βιβλίων τῆς λογικῆς.

Ιστέον δὲ ὅτι κατὰ τὸν Θωμᾶν νοῦ Ἀκούοντο, ἐπειδὸν ὁ ἀνθρωπὸς ἐν ταῖς ιδίαις ἐνεργείαις ἀπευθύνεται τῷ τοῦ λόγου κανόνι, καὶ τοῦτο ἐστιν ίδειον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ λοιπὰ ζῷα, ἀπερ ἐρεθίσμῳ τοις καὶ ὄρμῇ φυσικῇ πρὸς τὰς ἐχυτῶν ἐνεργείας ἀγονται, ὁ δὲ λόγος οὐ μόνον τὰς τῶν ταπεινοτέρων μερῶν τῆς ψυχῆς ἐνεργείας δύναται κατευθύνειν, ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν ιδίων ἐνεργειῶν ἐστιν ἀπευθύνταις, ἔτει πρὸς ταῖς λοιπαῖς τέχναῖς ταῖς ὑπὸ τοῦ λόγου εύρημέναις, διότι ὁ ἀνθρωπὸς τεταγμένως ἐν πᾶσι πράγμασιν ἐνεργεῖ, καὶ τινα τέχνην εύρεθηνται ἀπευθυντικὴν αὐτῆς τῆς ἐνεργείας τοῦ λόγου· καὶ αὕτη ἐστιν ἡ λογικὴ ἐπιστήμη, ἣτις οὐ μόνον διὰ τὸ κατὰ

λόγον εἶνα: λογική ἐστιν, ὁ κοινόν ἐστιν ἀπάρσις ταῖς τέχναις, ἀλλὰ καὶ
ὅτι περὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν τοῦ λόγου ὡς περὶ ὅλην ἐστίν· καὶ
διὰ τοῦτο δοκεῖ τέχνη τεχνῶν εἶναι, διέτα: ἐν τῷ ἐνεργείᾳ τοῦ λόγου ἡμᾶς
κατευθύνει, ἀφ' ἣς καὶ τέχναις πᾶσαι προσαγον. Οὐθεν τὰ μέρη τῆς λογικῆς
κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἐνέργειῶν τοῦ οἰκου λαμβάνονται, αἱ εἰσι τρεῖς·
οὗτοῦ λόγου καθ' αὐτόν, τούτους καθίσταται τὸ βιβλίον τῶν Κατηγορῶν,
καὶ ἡ σύνθεσις ἡ, ἡ διαίρεσις, πρὸς τὸν Περὶ ἑρμηνείας· ἡ δὲ τρίτη
ἐστι κατὰ τὸ ἴδιον τοῦ λόγου, τούτους κατὰ τὸ μεταβαίνειν, πρὸς θ
τάττονται τὰ λοιπὰ βολία τῆς λογικῆς. Καὶ ἐπει αἱ τοῦ λόγου ἐνέργειαι·
ἐσίκασιν δισον κατά ταῖς ἐνέργειαις τῆς φύσεως, ἐν δὲ ταῖς ἐνέργειαις
τῆς φύσεως εὑρίσκεται τριπλῆ, διαφορά· ἐν ταῖς μὲν γάρ ἡ φύσις ἐξ ἀνάγκης
ποιεῖ καὶ ἀδιαποτίσια, ἐν ἄλλοις δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον | ἐνέργειη, εἰ καὶ f. 12
δύνατο ποτε ἐλλείπειν τῆς ἴδιας ἐνέργειας καὶ διαπίπτειν, ὡς ἐντεῦθεν
εἶναι διπλῆν ἐνέργειαν, μίαν μὲν τὴν ὡς ἐν πλείσι γίνομένην, ὥσπερ οι
διπόταν ἐν σπέρματος τέλειον γεννηθῆντον· ἑτέραν δὲ κατὰ διάπτωσίν
τινα, ὥσπερ ἐν σπέρματος γίνεται τοι τέρας διά τινος ἀρχῆς φύσεως·
εἰκότας καὶ ἐν ταῖς ἐνέργειαις τοῦ λόγου ἡ τοιαύτη εὑρίσκεται διαφορά.
Ἐστι γάρ τις τοῦ λόγου πρόσοδος ἀνάγκη ἐπάγουσα καὶ ἀδιάπτωσις, ἢτις
τὴν ἐπιστήμην ποιεῖ· ἔστιν ἑτέρα, ἐν τῇ ὡς ἐν πλείσι τὸ ἀληθεῖς συμπεραί·
νεται, σινευ ὅμως ἀνάγκης· τρίτη, ἔστιν, ἐν τῇ δὲ λόγος ἐλλείπει τοῦ ἀληθοῦς
δι' ἐλλείψιν ἀρχῆς τινος ἐν τῇ διεξόδῳ τοῦ λόγου φυλάττεσθαι προστηκούσης.
Τὸ μὲν δὴ μέρος τῆς λογικῆς τὸ τῇ πρώτῃ δουλεύον προόδῳ κριτικὸν
λέγεται καὶ ἀναλυτικόν, ὡς δὲ ἀναλύσεως ἔχόμενον καὶ κρίσιν βεβαίαν
ποιοῦν· καὶ τοῦτο διαιρεῖται εἰς τὰ Πρότερα ἀναλυτικά, δισον κατὰ τὸ²⁵
τὸ εἶδος μόνον τοῦ συλλογισμοῦ, καὶ εἰς τὰ "Ὑστερα, δισον πρὸς τὴν
ὅλην σὺν τῷ εἶδει· ἔστι γάρ ἐκεῖ περὶ ἀναγκαίων προτάσεων ὁ λόγος.
Τῇ δὲ δευτέρᾳ προόδῳ τοῦ λόγου δουλεύει τὸ εὑρετικὸν λεγόμενον· τοῦτο
δὲ διαιρεῖται εἰς τρία· εἰς τὴν διαλεκτικήν, πρὸς τὴν τέτακτας τὰ Τοπικά,
καὶ τὴν δημοτικήν καὶ τὴν ποιητικήν· ὥσπερ γάρ ἐν τῇ φύσει τῶν ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποιεύντων βαθμός τις εὑρίσκεται, διότι δισφ τῆς φύσεως
ἡ δύναμίς ἔστιν ἴσχυροτέρα, τοσούτῳ σπανιότερον διαπίπτει, οὕτω καὶ
ἐν ταύτῃ τῇ δευτέρᾳ τοῦ λόγου προόδῳ βαθμός τις εὑρίσκεται, καθό
μᾶλλον τε καὶ τὴν πρὸς τὴν βεβαιότητα τείνει. Διὰ τοῦτο δταν μὲν
γένηται πίστις ἡ ὑπόληψις τῶν προτάσεων, εἰ καὶ μὴ ἐπιστήμη, τοῦ λόγου
πρὸς θάτερον μέρος ἀποκλίνοντος καθόλου εἰ καὶ μετά τινος ἐνδοιασμοῦ
πρὸς τὸ λοιπόν, ἔστιν δὲ διαλεκτικὸς συλλογισμός· δταν δὲ οὐ γένηται
πίστις ἡ δόξα, ἀλλὰ τις διποψία τοῦ λόγου, οὐ πρὸς θάτερον τῆς ἀντιφάσεως
καθόλου ἀποκλίνοντος, εἰ καὶ μᾶλλον πρὸς τοῦτο ἡ ἐκεῖνο ῥέποι, ἔστιν
ἡ δημοτική· δταν δὲ γένηται ὑπόληψις τοῦ ἐτέρου μόνου μέρους τῆς φύτε-⁴⁰

φάσιεως διά τινος ἐμφάσιεως, ἔστιν γά ποιητική, ἐνάγουσα εἰς τι σπουδαῖον
 f. 127 διά τινος σίκειας ὅμοιότητος. | Πάντα δὲ ταῦτα πρὸς τὴν λογικὴν φιλοσοφίαν
 ἀνήκουσιν· τὸ γὰρ ἐνάγειν ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο, τοῦ λόγου ἔστιν. Τῇ δὲ
 τρίτῃ τοῦ λόγου προσδιώ γά ποιητική διουλεύει, τοῖς ἔστι τὸ περὶ τῶν
 6 ἐλέγχων μέρος τῆς λογικῆς.

Leçon III.

Questions diverses.

ΤΡΙΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ.

Ζητήματα.

10 Πότερον γά λογική ἔστιν ἐπιστήμη;

Ζητεῖται: εἴπερ ἔστιν ἐπιστήμη γά λογική. Καὶ δικεῖ μή, διότι ὁ τρόπος
 τοῦ ἐπιστασθαι. οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη· γά δὲ λογική τρόπος ἐπιστημονικός
 ἔστιν· ἀρα καὶ τὰ λοιπά. Ἡ μεῖζων δείκνυται, διὰ δὲ τρόπος τοῦ πράγματος
 15 οὐκ ἔστιν· τὸ πρᾶγμα. Ἡ ἐλάττων δείκνυται: διὰ τοῦ Φιλοσοφοῦ ἐν δευτέρῳ
 τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ λέγοντος διὰ γά λογική ἔστι τρόπος τοῦ ἐπιστασθαι.
 20 Διθενὶ φησὶν ἔχει, διὰ μάταιόν ἔστι ζητεῖν τὴν ἐπιστήμην ἀμα καὶ τὸν
 ἐπιστημονικὸν τρόπον. Καὶ φησὶν Ἀβερόης ἔκει ἐπιστημονικὸν λέγεσθαι
 τρόπον τὴν λογικήν.

Ἐπει, πᾶσα ἐπιστήμη ἔστιν ἕξ οἰκείων· γά δὲ λογική οὐκ ἔστιν ἕξ
 25 οἰκείων. Ἡ μεῖζων δείκνυται: ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ὑστέρων· γά ἐλάττων
 δείκνυται: ἐκ τοῦ τὴν λογικήν εἶναι: ἐκ τῶν κοινῶν, ως ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν
 Τοπικῶν φαίνεται; διότου λέγεται: διὰ πρὸς τὰς ἀπαρτῶν τῶν μεθόδων
 ἀρχὰς ὁδὸν ἔχει.

Ἐπει, τὸ τινὸς ἐπιστήμης ὑποκείμενον δεῖ νοητὸν εἶναι· τὸ δὲ τῆς
 30 λογικῆς ὑποκείμενον οὐκ ἔστι νοητόν· ἀρα καὶ τὰ λοιπά. Ἡ μεῖζων
 ἀφ' ἔχυτῆς φανερά. Ἡ ἐλάττων δείκνυται διχῶς. Πρῶτον, οὕτως· διπερ
 οὐκ εἶναι: δύναται αἰσθητόν, οὐκ ἔστι νοητόν, διότι ὁ νοῦς ὁ γράμματος
 γρατεῖται: ἐκ τῶν αἰσθητῶν· ὃ δὲ συλλογισμός, διὰ διατιθέμενον τῆς
 λογικῆς, οὐκ ἔστιν αἰσθητός· οὐ γάρ τις δρᾷ τὸν συλλογισμὸν οὗτος ἀλλα
 35 αἰσθήσει: αἰσθάνεται· ἀρα καὶ τὰ λοιπά. Δεύτερον, οὕτως· τὸ τινὸς
 δυνάμεως ἀντικείμενον δεῖ αὐτῇ προηγεῖσθαι: τῆς δυνάμεως· τὰ δὲ διντα
 τῆς λογικῆς οὐ προηγεῖται: τοῦ νοῦ, μᾶλλον δὲ ἐποντα:· ἀρα καὶ τὰ λοιπά.
 Ἡ μεῖζων φανερά. Ἡ ἐλάττων δείκνυται οὕτως· τὰ λογικῶς διντα
 κατέχονται: ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦ· διὰ τοῦτο οὐ προηγεῖσθαι: τοῦ νοῦ·
 45 περὶ οὗ ἀρα ἔστιν γά λογική οὐκ ἔστι τοῦ νοῦ ἀντικείμενον, καὶ εἰ μή
 ἔστιν ἀντικείμενον τοῦ νοῦ, οὐδὲ νοητόν ἔστιν· ἀρα καὶ τὰ λοιπά.